

Továrny v Brně

Zpracovali: Dominik Vojta

Oskar Bařinka

Matouř Coufal

Datum: 12. 9. 2016

Kvarta A

Krátká historie průmyslu v Brně

Právě továrny mají velkou zásluhu na tom, že se Brno stalo tak významnou českou metropolí. První parní stroj byl v Brně instalován již v roce 1814. Brnu také pomohla železnice, která se do Brna dostala v roce 1838. Největší rozvoj měl v Brně textilní průmysl. Hlavní oblasti byly ulice Cejl, Tkalcovská, Dornych, Křenová nebo Lidická. Poté se postavili dvě významné textilky Vlněná a Mosilana, které jsme také ve volném čase navštívili. Brnu se v této době přezdívalo moravský Manchester. Ve dvacátém století se postavili další významné továrny např. Zbrojovka, Zetora Lachema.

Nejvýznamnější továrny byli a jsou:

- Zbrojovka Brno
- Lachema
- Zetor
- Nová Mosilana
- Královopolská strojírna
- Mosilana
- Vlněná

Zbrojovka Brno

-Historie

Necelých sto let patřila Zbrojovka Brno k největším průmyslovým podnikům Moravy a jedné k nej-větších strojíren seřazených v údolí řeky Svitavy. Vznikla ve stejném roce jako Československo, zařa-dila se k mladým a prosperujícím podnikům nového státu. Jako perspektivní podnik byla ve 20. letech 20. století vybrána v rámci Malé dohody za výrobce železničních vlakových brzd značky Božic, pro které koupila licenci od jugoslávského konstruktéra Božice a kterými hodlala konkurovat rozšířené německé normě Knorr. V tomto období krátce patřila brněnská zbrojovky do stejného concernu jako Adamovská zbrojovka s tehdejším názvem Továrna pro stavbu strojů a mostů v Adamově.

V období před 2. světovou válkou vedla Zbrojovka dlouhodobě konkurenční boj proti plzeňské Škodě - v rámci vyzbrojování československé armády před blížícím se nevyhnutelným střetem s Německem šlo o řadu lukrativních zakázek na zbraně a systémy opevnění. Ve většině tendrů nicméně Zbrojovka nebyla úspěšná. Po druhé světové válce se Zbrojovka specializovala na výrobu ručních zbraní, především pušek. Krátce se zde vyráběly rovněž automobily označené řadou Z. Zbrojovka patřila po dlouhou dobu až téměř do konce své existence do společného podniku s jinou významnou brněnskou to-várnou, původně určenou pro válečnou výrobu.

-Areál

Přestože se rozlehlý areál Zbrojovky mezi nábrežím řeky Svitavy a železniční stanicí v Židenicích řadí mezi mladší, patří mezi nejhezčí památky industriální éry 20. století. Při své délce přes 700 metrů (a dalších zhruba 350 metrů na pravém břehu řeky) a šířce až 400 metrů patří mezi továrny, které by se po přestavbě mohly stát menší samostatnou čtvrtí. Pravoúhlá síť budov a „ulic“ uvnitř areálu po za-bydlení přímo volá. Areál je ze severní strany spojen přes menší vlečkové kolejiště (přístupné mimo areál) spojen se stanicí Brno Židenice, odkud je také z výšky 2. nástupiště dobrý výhled na větší část továrny. Pod areálem také protéká v podzemí severní část Svitavského náhonu. Jenom je škoda že vás tam jen tak nepustí a pokud vám je pod 15 a řeknete že si to chcete nafotit na projekt tak už vůbec ne...

Zetor

Zetor je brněnský výrobce traktorů. Zetor je taky nejznámější brněnská firma. Sídlo a svoji továrnu má v Brně Líšni. První traktor společnosti Zetor byl vyroben v areálu Zbrojovky Brno v roce 1945. Podle toho se taky vytvořil název Zetor - **Zet** (hláskované písmeno „Z“ z názvu Zbrojovky) a koncovka - **or** ze slova **traktor**.

Historie:

První prototyp traktoru dokončila továrna 14. listopadu 1945. V roce 1946 dostala firma Zetor ochrannou známku. Sériová výroba traktorů (tehdy model „Zetor Z-25“) pak byla zahájena 17. srpna 1946. Do roku 1947 jich bylo vyrobeno asi 3400. V roce 1948 byl k výrobě schválen Zetor 15, který se vyráběl do roku 1949. Zetoru typu 25 bylo vyrobeno 150 000 kusů, z toho téměř 100 000 bylo určeno k exportu.

Současnost:

Firma má roční zisk okolo 275 mil. korun. V současnosti Zetor vyrábí 4 řady traktorů: Zetor Major, Zetor Proxima, Zetor Forterra, Zetor Crystal.

Mosilana

Mosilana je bývalá textilní továrna, která se nachází v okolí ulic Křenová, Vlhká a Špitálka. Provoz zde byl ukončen v roce 1996, kdy začal provoz v Nové Mosilaně v Černovicích. Dnes je v areálu Mosilany obchod s lyžemi, obchod s ledničkami, modelová železnice a plno dalších věcí. Také se zde pořádají různé kulturní akce např. výstavy umělců.

Nová Mosilana

Nová Mosilana se nachází na Charbulově ulici v Brně Černovicích. Je také největším výrobcem vlněných tkanin v Evropě. Zaměstnáno je tu až 1000 lidí z Brna a okolí.

Lachema

Národní podnik Lachema (což je zkratka vyjadřující zaměření továrny - laboratorní a čisté chemické materiály) vznikl v roce 1953. Již v této době se stala Lachema špičkou ve výrobě léčiv, chemikálií a bio chemikálií. Od roku 2003 se firma zaměřuje výhradně na výrobu farmaceutických látek a farmaceutických přípravků. 107 patentů z oblasti chemie a farmacie má na účtu Lachema.

Vlněna

Textilní továrny Stiasny a Neumark neboli **Vlněna** je bývalá továrna vyrábějící vlněné výrobky. Nachází se mezi ulicemi Dornych, Přízova a Mlýnská.

Historie

Ještě před otevřením první manufaktury pracovali v Brně mistři soukeníci – Nizozemci – Desamoris, Delimont, Herrmann a barvíř Henrott. Jejich výroba jemných suken dosáhla vynikající úrovně

1750 až 1760 - vyšly patenty o soukenictví, určující přípravu vlny a předení příze, bylo možno mít libovolný počet stavů a zaměstnávat tovaryše v jakémkoli počtu. Město dostalo povolení na dva trhy na vlnu. K rozvoji vlnářské výroby přispěly i přádlácké školy, jakož i různá nařízení, která omezovala činnost cechů a podporovala rozvoj podnikání.

1783 - císař Josef II. zrušil tkalcovské a punčochářské cechy. Tím se stalo Brno střediskem manufakturní vlnářské výroby.

18. století - vznikla textilní manufaktura Josefa Biegmanna.

První půle 19. století - továrnu provozovala rodina Bochnerů, která vybudovala správní a rezidenční budovu a palác Edmunda Bochnera von Stražisko, jež byl postaven v roce 1867 podle návrhu Josefa Arnolda. Byla vybudována druhá část továrny při ulici Dornych firmou Paul Neumark

Druhá polovina 19. století až arizace¹ - textilní továrnu provozovala rodina Stiassny. Nacházela se zde jedna z nejmodernějších přádelen přízi ve střední Evropě.

1924 až 1938 - byly prováděny úpravy a dostavby budov architektem Ernstem Wiesnerem.

Začátek II. světové války – německý továrník Julius Kunert zakoupil továrnu po konfiskaci majetku rodiny Stiassny.

Po druhé světové válce – továrna byla znárodněna a sloučena do národního podniku Vlněna. Sloučeny byly i do té doby oddělené továrny, které po roce 1945 vytvořily jeden rozsáhlý areál. Ve správní budově Bochnerova paláce bylo umístěno podnikové ředitelství národního podniku Vlněna.

2008 - byla odstavena poslední linka menší soukromé firmy Vlanko, jež pokračovala k tradiční vlnářské výrobě. Poté bylo Vlněně nadobro konec.

Areál – tvoří ho různorodé budovy, od nejstarších zděných, často s litinovými sloupy, nebo dřevěnými záklopovými stropy a po dominantní železobetonové skeletové konstrukce ve tvaru písmene L tvoří nároží ulice Dornych a Přízova. Za tradičně nejhodnotnější části areálu je považován neorenesanční Bochnerův palác z 60. let 19. století. Jedinečný je však tento areál jako celek.

¹- vyvlastnění majetku osob, které byly židovského původu a jeho převedení do rukou nežidovských

Zdroje: www.druhebrno.cz, www.novamosilana.cz, www.cs.wikipedia.org, www.wiki.idnes.cz, www.youtube.com,